Gemeente Wijchen

Onderzoek naar toekomst dorpskermissen

dtNP

Gemeente Wijchen

Onderzoek naar toekomst dorpskermissen

Opdrachtgever:
Gemeente Wijchen

Contactpersoon:
Mevrouw S. Effing

Projectteam DTNP:
De heer W. Frielink
De heer M. Peters

Projectnummer:
2407.0123

Datum:
15 februari 2024

Graafseweg 109
6512 BS Nijmegen

T 024 - 379 20 83
E info@dtnp.nl
W www.dtnp.nl

Adviseurs voor Ruimte en Strategie

dtnp

INHOUD

1 Inleiding en context 1

2 Conclusies 5

3 Kermissen in de Wijchense kerkdorpen 11

3.1 Balgoij 12
3.2 Batenburg 14
3.3 Bergharen 16
3.4 Hernen-Leur 17
3.5 Niftrik 18
3.6 Wijchen 20

Bijlage landelijke trends en ontwikkelingen 22

Kermis in Nederland 23
De toekomst van de kermis 25

Inleiding en context

De kermis wordt vaak gezien als de oudste vorm van volksvermaak. Door recente ontwikkelingen is dit jaarlijkse evenement in veel dorpen onder druk komen te staan, zo ook in de gemeente Wijchen. Een analyse van het toekomstperspectief van de kermis in de kleine kernen biedt inzicht in de omvang van dit probleem.

Aanleiding

In de afgelopen decennia heeft de kermiswereld het zwaarder gekregen. Mede door gestegen exploitatiekosten en dalende bezoekersaantallen zijn de marges kleiner geworden en is het uitbaten van een kermisattractie of -kraam steeds lastiger geworden: de winstgevendheid staat onder druk. Dit geldt vooral voor de kleinere dorpen waar een kermis wordt georganiseerd: door de relatief lage bezoekersaantallen van de dorpskermissen is het omzetpotentieel laag en is er een reëel risico op verlies. Dit heeft als resultaat dat het steeds lastiger wordt om een dorpskermis met een aantrekkelijke mix aan attracties en kramen te organiseren.

Deze ontwikkeling is ook zichtbaar in de gemeente Wijchen; niet bij de kermis van Wijchen, maar wel bij de kermissen in de kleinere kerkdorpen. Zo kwam het de afgelopen twee jaar voor dat kermissen (op het laatste moment) niet doorgingen zoals beoogd, vanwege afzeggingen van exploitanten (Hernen in 2022, Balgoij in 2023). In het licht van deze ontwikkelingen is aan DTNP gevraagd om inzicht te verschaffen in het toekomstperspectief van de kermissen in de kleine kernen van de gemeente Wijchen. Het resultaat hiervan is een analyse van de knelpunten en kansen geworden, met daaruit voortvloeiend een aantal aanbevelingen voor de toekomst.

Onderzoek in twee sporen

In dit onderzoek is er aandacht geschonken aan twee centrale thema's. Het eerste thema gaat over het toekomstperspectief van en de behoefte aan de dorpskermissen. In dit thema komt de lokale kermiscultuur van het dorp in kwestie aan bod en is er gekeken naar hoe de dorpskermis zich verhoudt tot de andere jaarlijkse dorpsevenementen.

Het tweede thema betreft de manier waarop de dorpskermissen in de gemeente Wijchen georganiseerd worden. Bovendien is er gekeken naar wat er zowel or-

De Wijchense kermis

De ingang van de Wijchense kermis vanaf de Bronckhorstlaan

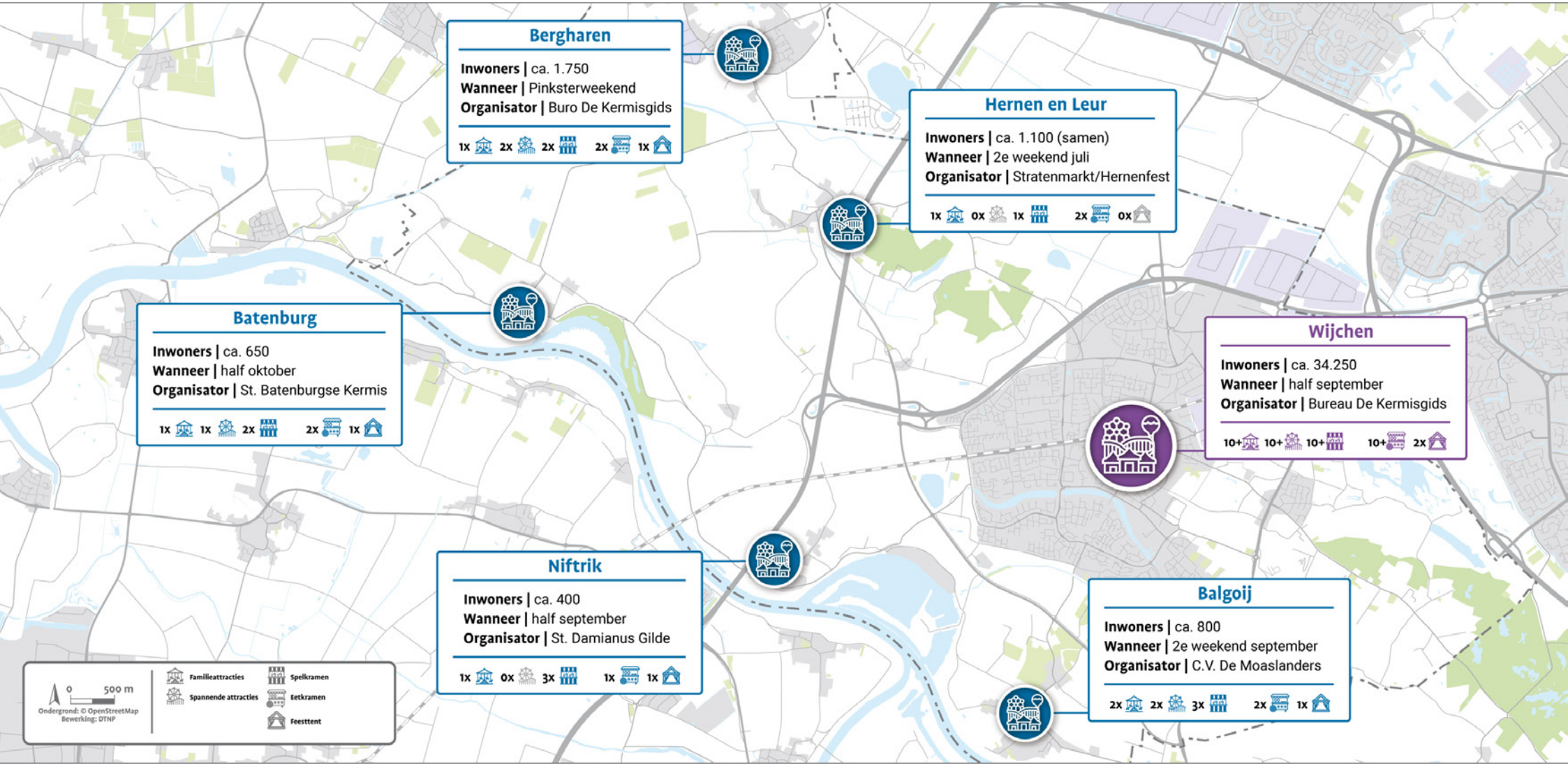
ganisatorisch als financieel nodig is om de organisatie meer toekomstbestendig te kunnen maken.

Proces

Allereerst is er begonnen met bureauonderzoek naar de recente ontwikkelingen van zowel de dorpskermis in het algemeen als de situatie in de gemeente Wijchen. Vervolgens zijn sleutelinformantgesprekken gevoerd met de diverse leefbaarheidsgroepen en de kermisorganisators van de kleinere kernen binnen de gemeente, om zo een beeld te krijgen van de kermiscultuur per dorp. Hen is ook ter controle een eerste versie voorgelegd van de delen van dit rapport die over hun dorp gingen. Tot slot is gesproken met een jongerenwerker binnen de gemeente Wijchen van MeerVoorMekaar.

Leeswijzer

Dit rapport hanteert een compacte opzet, met in hoofdstuk 2 de belangrijkste conclusies en in hoofdstuk 3 de achtergronden per dorp. In de bijlage is meer achtergrondinformatie opgenomen over kermissen in Nederland.

Bergharen
Inwoners | ca. 1.750
Wanneer | Pinksterweekend
Organisator | Buro De Kermisgids
1x 2x 2x 2x 1x
Hernen en Leur
Inwoners | ca. 1.100 (samen)
Wanneer | 2e weekend juli
Organisator | Stratenmarkt/Hernenfest
1x 0x 1x 2x 0x
Batenburg
Inwoners | ca. 650
Wanneer | half oktober
Organisator | St. Batenburgse Kermis
1x 1x 2x 2x 1x
Wijchen
Inwoners | ca. 34.250
Wanneer | half september
Organisator | Bureau De Kermisgids
10+ 10+ 10+ 10+ 2x
Niftrik
Inwoners | ca. 400
Wanneer | half september
Organisator | St. Damianus Gilde
1x 0x 3x 1x 1x
Balgoij
Inwoners | ca. 800
Wanneer | 2e weekend september
Organisator | C.V. De Moaslanders
2x 2x 3x 2x 1x
0 500 m
Ondergrond: © OpenStreetMap
Bewerking: DTNP
Familieattracties
Spannende attracties
Spelkramen
Eetkramen
Feesttent

Conclusies

Kermissen in kleine dorpskernen onder druk

Landelijk staan kermissen in kleine dorpskernen onder druk. Hiervoor zijn meerdere oorzaken te benoemen, die er samen toe leiden dat de winstgevendheid van de kermisattracties in kleine kernen sterk achteruit is gegaan. Aan de kostenkant krijgen exploitantent te maken met hogere kosten, zoals voor energie, transport, veiligheid en onderhoud. De opbrengsten stijgen in kleinere kernen niet navenant mee. Ondanks dat inwoners van kleine kernen structureel aangeven de kermis hoog te waarderen, blijven feitelijke bestedingen achter[a]. Dit komt onder andere doordat de inwoners, en vooral de jeugd:

- gewend zijn geraakt aan (eenvoudige toegang tot) andere vormen van fysiek en digitaal vermaak, zoals indoor speeltuinen, attractieparken, VR, gaming en streaming;
- voor veel voorzieningen al georiënteerd zijn geraakt op grotere voorzieningenkernen in de omgeving. Dit heeft ook gevolgen voor andere kleinschalige voorzieningen in het eigen dorp.

a Hierin is een vergelijking met winkels te maken. Ook in de winkelsector is een verschraling in kleine kernen zichtbaar. Ondanks dat inwoners een lokale buurtsupermarkt hoog waarderen, bezoeken ze de winkel nauwelijks en bestaat het gros van de aankopen uit de vergeten boodschap. Daar kan een winkel niet op draaien, net zoals een kermisattractie niet kan draaien op de kleine hoeveelheid jeugd in dorpen van 500 à 1.500 inwoners.

Daarnaast zijn mensen mobieler geworden en neemt het bezit van elektrische fietsen onder schoolgaande jongeren snel toe, waardoor relatieve afstanden tot grotere kernen afnemen, én vergrijst de bevolking in kleinere kernen vaak, waardoor de kernpopulatie voor kermissen afneemt.

In de kermisbranche zijn veel kermisfamilies actief, met een hoge betrokkenheid bij de plaatsen waar ze komen. Deze exploitanten zijn echter uiteindelijk ook bedrijven die winst moeten maken. Ze zoeken naar manieren om kosten en risico's te verlagen en opbrengsten te verhogen. Concreet betekent dit dat grotere kermissen met een grotere gezamenlijke aantrekkingskracht en meer bezoekers, aantrekkelijker zijn voor kermisexploitanten. Dit geldt nog meer tijdens een weekend waarin er veel kermissen worden georganiseerd en waarbij er dus een keuze gemaakt moet worden voor welke kermis wordt ingeschreven.

Als grotere attracties zoals botsauto's wegvallen, valt de belangrijkste trekker van een lokale dorpskermis weg, waardoor het ook voor andere attracties financieel veel minder interessant wordt op de kermis te staan. Het onder druk staan van kleine dorpskermissen

ACHTERGROND | Verschillende soorten kermisexploitanten | In de kermisbranche valt grofweg een onderscheid te maken tussen exploitanten die vooral de grote kermissen aandoen en exploitanten die eerder op de kleinere kermissen te vinden zijn. Het onderlinge verschil zit hem in de kwaliteit van hun attracties en kramen. Uitgebreider gedecoreerde, grotere, nieuwere, en daarmee duurdere attracties en kramen zijn vooral op grote kermissen te vinden. Die kermissen trekken meer bezoekers en daarmee is er voor exploitanten meer omzet te genereren, die nodig is voor een gezonde exploitatie. Op kleinere dorpskermissen staan attracties die minder omzet nodig hebben voor hun exploitatie. Het kunnen goedkopere attracties en kramen zijn (kleiner, minder uitbundig gedecoreerd, minder onderhoud) of oudere attracties en kramen die al terugverdiend zijn. Daarnaast hebben deze attracties in beginsel lage operationele kosten: ze zijn snel op- en af te bouwen, hebben weinig personeel nodig om geopend te zijn, zijn eenvoudig en in weinig transporten te vervoeren, en hebben een laag energieverbruik.

is daarmee een autonome trend, die maar zeer beperkt tegen te houden is.

Het aantal grote kermisattracties, zoals de botsauto's, neemt sowieso af. In de afgelopen jaren halveerde grofweg het aantal botsauto's, waardoor er dus ook per kermisweekend minder attracties beschikbaar zijn voor kermissen. Voor kleine dorpskernen leidt dat er toe dat áls er überhaupt al attracties beschikbaar zijn op het moment dat de kermis plaatsvindt, er aan een kermisexploitant exploitatievergoeding betaald moet worden om een attractie te binden (anders wordt gekozen voor een winstgevender locatie). Voor een grote attractie, zoals de botsauto's gaat het daarbij om ten minste € 5.000. Ook met die vergoeding is het verdienpotentieel voor grote attracties in kleine kernen klein.

Sterke verwevenheid in Wijchense dorpen

De dorpskermissen vervullen historisch een belangrijke rol in de sociale structuur van de kerkdorpen in de gemeente Wijchen, maar de actuele rol verschilt sterk per kern. In alle kerkdorpen staat het voorzieningenaanbod in brede zin onder druk. De jaarlijkse kermis is binnen die context een onderscheidend moment in het jaar. Dit geldt in principe voor alle inwoners van de dorpen, maar des te meer voor de jongeren.

JONGEREN | Voor jongeren is de lokale kermis een tijdelijke sociale omgeving zonder de invloed van ouders of school. Dit is interessant voor zowel jongeren uit de eigen kern, alsook van daarbuiten (bijv. Druten). De ervaring van de jongerenwerkers die in de gemeente actief zijn, is dat de kermis vooral een plek is waar jongeren rondhangen; een plek om mensen te bekijken, zelf gezien worden en te spiegelen. Ondanks dat jongeren zeggen niet naar de kermis te gaan, gaan ze vaak toch even kijken.

Het belang van de kermis is niet in alle kerkdorpen hetzelfde. In sommige kerkdorpen is de kermis, samen met carnaval, veruit het belangrijkste dorpsevenement van het jaar (bijv. in Balgoij en Bergharen). In andere dorpen zijn er evenementen die beduidend meer bezoekers trekken (bijv. de Stratenmarkt in Hernen en de Batenburgse Dag op de laatste zondag van juli).

Daarnaast verschilt de organisatorische en financiële rol van de kermis sterk per dorp. In sommige dorpen is de kermis, met bijbehorende tent en opbrengsten daar-

VERGELIJKING MET WARENMARKTEN | De kermisbranche vertoont veel parallellen met de ambulante handel. De AGF-kraam (aardappelen, groente en fruit) is op een weekmarkt de belangrijkste trekker. Als die kraam er niet meer is, dan blijft een belangrijk deel van de bezoekers weg, waardoor het fundament voor de hele warenmarkt wegvalt. De botsauto's zijn de AGF-kramen van de kermis.

De overeenkomsten tussen warenmarkten en kermissen gaat nog veel verder: het exploitatiemodel en ambulante karakter lijken sterk op elkaar, evenals de cultuur (je wordt in het vak geboren). Ook de keuzes die exploitanten moeten maken, lijken op elkaar: marktkooplieden hebben veel binding met de plek waar ze al jaren staan, maar moeten bedrijfseconomisch kiezen voor succesvolle warenmarkten, met voldoende loop en kritische massa; kermisexploitanten hebben veel bindingen met kermissen waar zij (of hun familie) al tientallen jaren komen, maar moeten bedrijfseconomisch kiezen voor succesvolle, grotere kermissen.

Op Wijchense kermis, dan ook op een dorpskermis?

Een wens bij een deel van de kerkdorpen is dat er een verbintenis komt tussen de kermis in Wijchen en de dorpskermissen. Dat houdt in dat een kermisexploitant die op de succesvolle Wijchense kermis staat, ook een dorpskermis in de gemeente Wijchen aan moet doen. Dat zou de oplossing zijn voor de achteruitgang van de dorpskermissen, met name om populaire attracties als de botsauto's te trekken.

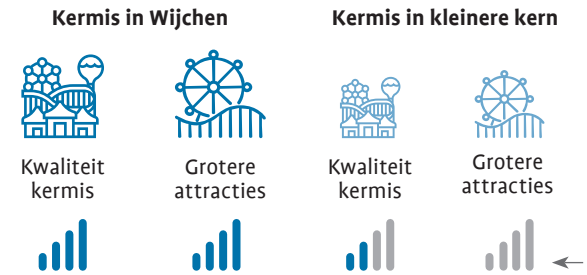
De praktijk is echter weerbarstiger. De beschikbaarheid van deze grotere attracties is beperkt in de kermisweekenden in het hoogseizoen (half september tot half oktober en rondom feestdagen). Daarnaast leidt dit voor de Wijchense kermis tot een beperking in de daar beschikbare attracties: grotere attracties die weinig tot geen mogelijkheden hebben op de kleinere dorpskermissen te staan, zullen minder geïnteresseerd zijn in de Wijchense kermis (ze kunnen immers in het weekend van de kleine dorpskermis ook op een grotetere kermis staan). Ook doet deze regeling geen recht aan het verschil tussen exploitanten die op grotere kermissen staan en die op kleinere kermissen staan.

Voor- en nadelen van verbintenis van kermis in Wijchen met dorpskermissen

Zónder verbintenis met Wijchense kermis

Wat houdt het in?

Voor elke kermis wordt exploitanten gezocht die interesse hebben op de betreffende kermis te staan.

Mét verbintenis met Wijchense kermis

Wat houdt het in?

Kermisexploitanten die op de succesvolle kermis in Wijchen staan, staan daar voor een gereduceerd tarief, maar moeten als tegenpresentatie ook op één van de kermissen in de kleinere kerkdorpen staan.

uit, een essentieel onderdeel van de sociale structuur in het dorp. Daar worden bijvoorbeeld met de opbrengsten uit de tent andere maatschappelijke activiteiten en initiatieven in het dorp gefinancierd. De kermis in Balgoij is hier een goed voorbeeld van. In de meeste dorpen is de kermis meer een op zichzelf staand evenement, met weliswaar maatschappelijke meerwaarde voor het dorp, maar geen aanvullende verwevenheid.

De gemene deler is dat de kermis, meer dan de andere dorpsevenementen, een evenement is dat ook gericht is op en toegankelijk is voor kinderen en jeugd. Het verdwijnen van bij jeugd populaire grotere attracties als de botsauto's en de bewegende bank heeft er echter al wel toe geleid dat de kermis minder aantrekkelijk is geworden voor deze doelgroep.

Toekomst van de dorpskermissen in Wijchen

De toekomst van de kermissen in de kerkdorpen van de gemeente Wijchen blijft onzeker. De ontwikkeling binnen de kermisbranche leidt er toe dat grote attracties financieel niet meer uit kunnen in kleine dorpen. Het inmiddels ontbreken van botsauto's op alle kermissen in de kerkdorpen van Wijchen is daar een duidelijk zichtbaar voorbeeld van. Zelfs als alle kosten voor een exploitant zouden worden vergoed en de kassa voor de exploitant is, dan is het vaak nog steeds interessanter om tijdens het kermisseizoen te kiezen voor een van de grotere kermissen. Een realistisch blik is hier op zijn plaats: het toekomstperspectief van kermissen in de kleinere kerkdorpen van de gemeente Wijchen is, net als in de rest van het land, niet goed. Zonder ondersteuning moet uit worden gegaan van een verschraling van de kermissen en dus ook op termijn van het wegvallen hiervan.

Hieronder staan een aantal mogelijkheden om het perspectief van de lokale dorpskermissen te vergroten. Sommige zijn voor de gemeente (🏛), andere voor de organisatoren van de kermis (👥).

🏛 *Verhoging financiële bijdrage van de gemeente*

De huidige bijdrage van de gemeente Wijchen aan de dorpskermissen is al circa 10 jaar hetzelfde en niet gecorrigeerd voor inflatie e.d.. Alle partijen die betrokken zijn bij de dorpskermissen (zowel de organisatoren als de kermisbranche) geven aan dat deze bijdrage naar hedendaagse maatstaven onvoldoende is om een rol van betekenis te zijn. Grofweg een verdubbeling van de subsidie naar € 2.500 à € 3.000 per dorp per jaar wordt als reëler gezien voor een kermis zonder attracties als de botsauto's. Een kermis mét grotere attracties vraagt een grotere bijdrage.

Een verhoging van de financiële bijdrage is overigens geen garantie dat een kermis op termijn in stand is te houden. Het verkleint wel de kans dat kermissen op korte termijn lokaal wegvallen.

👥 *Heroverweging moment van de kermis*

De kermis wordt in bijna alle dorpen elk jaar op hetzelfde moment gehouden. De periode is vaak al tientallen jaren dezelfde. Dit leidt tot lokale bekendheid en de data zijn opvolgend. Een deel van de kermissen in Wijchen (met name die in Balgoij en Niftrik) vindt plaats in het hoogseizoen van de kermissen. Tijdens die weekenden hebben exploitanten ruime keuze in de kermissen waar ze kunnen staan, dus ook op grotere locaties. Door in een weekend buiten het hoogseizoen om de kermis te organiseren, neemt de kans toe dat er een kermis te organiseren is mét grotere attracties. De kans daarop is overigens nog steeds klein en dit kan alleen in combinatie met een grotere financiële bijdrage van de gemeente. Het nadeel hiervan is dat de kermissen deels gekoppeld zijn aan andere lokale evenementen én dat bekendheid van de kermis opnieuw opgebouwd

moet worden. Tijdens gesprekken met de dorpen bleek overigens weinig animo voor een ander moment te zijn.

Werk samen met één exploitant voor de hele kermis

Wanneer er op een kermis meerdere exploitanten te vinden zijn, dan willen zij stuk voor stuk met hun attractie winst maken. Bij kleinere kermissen kan beter ingezet worden op één exploitant die met meerdere attracties en kramen de hele kermis organiseert. Het exploitatierisico is daardoor voor de ondernemer kleiner, en er kan daardoor ook een betere kermis georganiseerd worden. Dat is vervolgens weer positief voor het dorp. In de meeste dorpen in Wijchen gaat het al op deze wijze, maar nog niet in elk dorp.

Er kleeft vervolgens wel een 'nieuw' risico aan het overlaten van de kermis aan één exploitant: als die zich om welke reden dan ook terugtrekt, dan vervalt de hele kermis. De kans op het wegvallen van de exploitant is kleiner bij één exploitant, maar de gevolgen als het wel gebeurt zijn vervolgens groter.

Verbind kermis aan ander dorpsevenement

Het toekomstperspectief van een dorpskermis wordt groter als er meer potentiële bezoekers zijn. Meer potentiële bezoekers zijn te realiseren door de kermis te organiseren in samenhang met een ander dorpsevenement. Hoe sterker het dorpsevenement en de lokale cultuur daaromheen, hoe beter de kansen zijn voor de dorpskermis.

Vereenvoudiging van de vergunningverlening

Dorpskermissen worden, op de kermis in Bergharen na, georganiseerd door vrijwilligers. Stuk voor stuk geven zij aan tegen steeds uitvoerigere vergunningverlening aan te lopen en dit een zware belasting te vinden voor de vrijwilligers. Doordat de organisatoren van de kermissen (veelal stichtingen) ook lokaal te maken hebben met teruglopend animo voor (bestuurs)functies binnen de organisatie trekt dit een steeds zwaardere wissel op de vrijwilligers. Vereenvoudigingen in de vergunningverlening worden gewenst. De VNG heeft daar in 2023 de volgende adviezen voor opgesteld in haar handreiking "Wegwijzer gemeentelijk kermisbeleid":

- Bij het organiseren van een kermis wordt vooral gekeken naar de financiële baten voor de gemeente. Echter adviseren zij ook de financiële baten voor het dorp zelf te inventariseren, evenals de maatschappelijke baten. De financiële business case voor een dorpskermis zal vaker negatief uitslaan dan die van een grotere kermis, zoals in Wijchen. Daarentegen kunnen de maatschappelijke baten dusdanig hoog kunnen zijn dat de kermis lokaal voldoende waarde heeft om georganiseerd te worden.
- De jaarlijkse regeldruk voor dorpskermissen is vaak relatief hoog. Bovendien zorgen de strengere veiligheidseisen voor een groei van deze regeldruk[a]. Bij deze toegenomen complexiteit horen ook gestegen kosten, iets wat de financiële haalbaarheid van vooral de dorpskermissen verder beperkt. Dit zijn ook onze bevindingen bij de diverse kermisorganisatoren in de gemeente Wijchen. De VNG rijkt twee mogelijkheden aan die tot vermindering van de regeldruk kunnen leiden: de eerste mogelijkheid is door dorpskermissen via de APV uit te zonderen van een vergunningplicht. Hierbij zou het maken van een melding door de kermisorganisaties voldoende zijn, mits het evenement past binnen de APV. De tweede mogelijkheid is door te werken met meerjarige vergunningen. Dit zou de organisatoren veel tijd en geld schelen. De opzet van dorpskermissen verandert per editie namelijk weinig, dus zou een meerjarige vergunning veelal volstaan. Dit wordt in sommige dorpen in de gemeente Wijchen al toegepast.

a Dit geldt zowel voor de organisatie (bijv. openbare veiligheid), als voor exploitanten (strenge veiligheidseisen die worden gesteld aan attracties).

Kermissen in de Wijchense kerkdorpen

3.1 Balgoij

Balgoij telt ongeveer 800 inwoners[a]. De Ballegoyse kermis vindt plaats in het tweede weekend van september; een drukke periode in het kermisseizoen. Alle kramen en attracties zijn dan te vinden op het evenemententerrein van Balgoij, gelegen achter dorpshuis 't Ballegoyke.

De kermis staat bekend als relatief groot met traditiegetrouw botsauto's, een draaimolen en een boksbal op het basketbalveldje. Qua kramen is er een grijpkraam, een snoepkraam, een altijd-prijskraam en incidenteel een touwtjetrekkraam te vinden. Daarnaast regelt de organisatie, naast een toiletgebouw, ook altijd nog zowel een frietkraam als een viskraam, en een springkussen voor in het weekend.

Locatie

De locatie van de drukbezochte feesttent is direct naast de Ballegoyse kermis. Het is mogelijk om vanuit de feesttent direct de kermis op te lopen en er is vanuit de tent goed zicht op het kermisterrein. Ouders kunnen hun kinderen hierdoor makkelijk vanuit de feesttent in de gaten houden, waardoor men, aldus de organisatie, langer bij de feesttent blijft hangen. De bezoekers van de Ballegoyse kermis komen niet alleen uit Balgoij, maar vooral ook uit Nederasselt (gemeente Heumen), omdat daar geen kermis meer georganiseerd wordt.

Organisatie

De kermis van Balgoij werd tot zo'n 10 jaar geleden georganiseerd door de Leefbaarheidsgroep Balgoij en de uitbater van het dorpscafé Van Haren, gelegen tegenover de kerk van Balgoij. Toentertijd stond de Ballegoyse kermis tegenover dit café, dus bij de kerk. Toen de eigenaren van het café zo'n tien jaar geleden met pensioen gingen, is de organisatie van de kermis overgenomen door Carnavalsvereniging De Moaslanders. Sindsdien is de kermis verplaatst naar het evenmententerrein achter dorpshuis 't Ballegoyke.

De kermis in 2023

De carnavalsvereniging heeft een doorlopende afspraak met een kermisfirma/-familie om voor een vergoeding van circa € 1.200[b] een kermis te regelen, betaald door de gemeente als subsidie. Tot de editie van 2023 werkte dit goed. Daags voor aanvang van de kermis in 2023 heeft de firma laten weten niet naar Balgoij te komen. De exacte reden werd bij de carnavalsvereneniging niet bekend. Er zijn geluiden dat er persoonlijke omstandigheden meespeelden, maar ook de winstgevendheid van de kermis ten opzichte van andere kermissen in hetzelfde weekend kan een rol hebben gespeeld.

Doordat de organisatie van de kermis pas op donderdagavond formeel te horen kreeg dat er vanuit de kermisexploitant geen attracties zouden komen, was het te kort dag om nog andere (volwaardig gecertificeerde) kermisattracties te regelen voor de opening van de kermis op zaterdag. Op het laatste moment is door de organisatie via een Facebookgroep een exploitant gevonden die met een spelkraam naar Balgoij wilde komen. Ook is nog een snoepkraam meegenomen, maar doordat de naastgelegen feesttent ook snoep verkocht, is deze niet ingezet. Daarnaast heeft de organisatie nog enkele springkussens en een kop van jut weten te regelen. De onkosten hiervoor zijn naderhand door de gemeente betaald.

De organisatie schat in dat dit een incidenteel probleem was en geeft aan niet te vrezen voor de editie van volgend jaar. Echter zijn zij wel van mening dat de subsidie van de gemeente, die al 10 jaar dezelfde

a CBS (2023).

b Kassa voor de kermisexploitant.

hoogte heeft, inmiddels niet meer voldoende is vanwege de gestegen kosten voor de kermisexploitanten.

Regeldruk

De organisatie ervaart het proces van de vergunningverlening als erg onoverzichtelijk. Er wordt veel gevraagd van de vrijwilligers bij het aanvragen van de vergunning. Dit wordt als veel regeldruk ervaren, bovenop de inzet die überhaupt nodig is voor het organiseren van de kermis. Desondanks wordt de samenwerking met de gemeente wel als prettig ervaren.

Verwevenheid van kermis met dorp

Voor C.V. De Moaslanders is de kermis, en dan specifiek de tent, een bron van inkomsten. De organisatie zelf heeft geen winstoogmerk. Met de jaarlijkse winsten van de feesttent worden lokale verenigingen gesteund die het nodig hebben. Bij de organisatie van de kermis zijn ook andere lokale organisaties betrokken. Zo zijn er verenigingen die bijvoorbeeld de muntverkoop in de tent op zich nemen, maar ook de plaatselijke harmonie komt elk jaar een optreden verzorgen. Dorpshuis ‘t Ballegoyke, de lokale sportvereniging en C.V. De Moaslanders kopen gezamenlijk de drank in, waardoor ze staffelkorting krijgen.

3.2 Batenburg

Batenburg heeft circa 650 inwoners[a]. De kermis vindt hier elk jaar halverwege oktober plaats. Er staat dan een draaimolen, een bank, een schietkraam, een grijpkraam, een oliebollenkraam en een viskraam. De kermis staat op de hoek van de Touwslagersbaan en 't Heufke.

Aanvullend aan de straatkermis is er ook een feesttent voor maximaal 300 personen. De vrijdagavond is vooral voor de jeugd. De organisatie geeft echter aan dat op die avond de bezoekersaantallen de laatste jaren wat tegenvallen, doordat er minder jeugd woont in Batenburg. De zaterdag is daarentegen voor iedereen en trekt gemiddeld zo'n 260 bezoekers op een avond. De organisatie geeft aan dat de zondag al sinds lange tijd gezien wordt als een soort reüniedag: mensen die nog banden met Batenburg hebben, komen dan van buiten Batenburg naar de feesttent om bij te praten met bekenden. Daarmee vervult zowel de kermis als de feesttent, volgens de Stichting Batenburgse Kermis, een belangrijke sociale functie voor het dorp.

a CBS (2022).

Andere evenementen in Batenburg

In Batenburg worden naast de kermis nog twee jaarlijks evenementen georganiseerd. Eén daarvan is de Batenburgse Dag, georganiseerd aan het einde van juli. Dit is een veel groter evenement dan de Batenburgse kermis en trekt dan ook gemiddeld zo'n 5.000 à 6.000 bezoekers per editie. Dit zijn vooral mensen van buiten Batenburg.

Het tweede grote evenement is het tweejaarlijkse sportevenement de Zeskamp. Doordat de Batenburgse Dag en de Zeskamp veel bezoekers van buiten Batenburg trekken, wordt de kermis meer als hét dorpsevenement van het jaar gezien.

Organisatie

De kermis van Batenburg wordt georganiseerd door de Stichting Batenburgse Kermis. Tot circa tien jaar geleden werd de kermis georganiseerd door Buro De Kermisgids. De organisatie is sindsdien overgenomen door een groep enthousiaste inwoners die de Stichting Batenburgse Kermis hebben opgericht. Deze stichting onderhoudt de persoonlijke banden met een vaste groep (van drie à vier) exploitanten, die jaarlijks op de Batenburgse kermis staan.

Kermis kostbaar geworden

De stichting geeft aan de botsauto's te missen. Deze waren er in 2020 voor het laatst. Waar de exploitanten tot vier jaar geleden zelf nog pachtgeld moesten betalen voor de Batenburgse kermis, moet de organisatie nu vaak geld toe geven om hen aan te trekken. Dit geldt overigens alleen voor de draaimolen (€ 600 in 2023) en de bank (€ 2.000 in 2023). De kosten voor de bank worden als te duur voor Batenburg ervaren. Ditzelfde gold destijds ook voor de botsauto's; waar kermisexploitanten voorheen € 500 vroegen om met botsauto's naar Batenburg te komen, is dat sinds 2020 € 5.000 geworden. De overige attracties en kramen van de Batenburgse kermis komen gratis langs; zij zijn tot op heden wel in staat geweest om er zonder een extra bijdrage financieel uit te komen.

De feesttent wordt al 32 jaar door de Stichting Batenburgse Kermis georganiseerd. Zij geven aan moeite te hebben met het vullen van de tent op de vrijdag, de dag die specifiek bedoeld is voor de jeugd. Als reden hiervoor geven zij de beperkte hoeveelheid jeugdige inwoners, die bovendien vaak thuis al wat indrinken, waardoor zij minder lang in de feesttent zijn en daar dus minder drankjes kopen. Dit zelfde probleem

speelt deels ook op de zaterdag, de avond voor alle doelgroepen. De organisatie geeft echter aan vaak wel wat over te houden aan de feesttent. Dit komt ten bate van de carnavalsvereniging en de tweejaarlijkse zeskamp.

Verwevenheid met dorp

De sociale cohesie binnen Batenburg neemt naar het idee van de kermisorganisatie de laatste jaren wat af. Volgens hen komt dit doordat nieuwe inwoners van Batenburg vaak uit een niet-dorpse omgeving komen en minder op het dorp georiënteerd zijn.

Voor de toekomstbestendigheid van de kermis is ook gesproken over het samenvoegen van de kermis met bijvoorbeeld de Batenburgse dag. Volgens de organisatie zal dit de Batenburgse Dag niet meer bezoekers opleveren, mede vanwege de vakantieperiode van zowel potentiële bezoekers, alsook vanwege de beschikbaarheid van kermisexploitanten. Tegelijkertijd wordt ook verwacht dat dit het plaatselijke café juist veel omzet zou kosten, doordat er dan tijdens de Batenburgse dag concurrentie zou ontstaan met de feesttent en de eetkramen. Daarnaast zou het dorp Batenburg hun jaarlijkse evenement kwijtraken, en hechten veel inwoners er, volgens de Stichting Batenburgse Kermis, veel waarde aan dat de Batenburgse kermis traditiegetrouw halverwege oktober georganiseerd wordt. Per saldo is er dus weinig animo om de kermis samen te voegen met de Batenburgse dag.

Financiële ondersteuning en regeldruk

Het organiseren van de feesttent en de kermis zelf verloopt prima. De Stichting Batenburgse Kermis geeft aan vooral behoefte te hebben aan meer financiële middelen voor het organiseren van de kermis. Het liefste zien zij dat elk dorp binnen de gemeente Wijchen hetzelfde bedrag ontvangt, om zo scheve gezichten te voorkomen. € 3.000 à € 4.000 Wordt gewenst voor het organiseren van de kermis.

Verder geeft de organisatie aan dat de vergunningsaanvraagprocedures steeds ingewikkelder en daarmee tijdrovender zijn geworden in de afgelopen tijd. Zij willen dan ook benadrukken dat alle evenementen binnen Batenburg door bijna alleen maar vrijwilligers worden georganiseerd, voor wie dergelijke procedures als een barrière zouden kunnen werken.

3.3 Bergharen

Het dorp Bergharen telt in totaal zo'n 1.750[a] inwoners en organiseert de kermis in het Pinksterweekend. De kermis van Bergharen is daarmee een van de eerste van het jaar in het Land van Maas en Waal. De kermis staat op de kruising van de Dorpsstraat met de Molenweg bij café 't Trefpunt en loopt verder zuidwaarts over de Dorpsstraat.

Het attractieaanbod van de kermis in Bergharen bestond jarenlang uit een draaimolen, botsauto's, en de bank, maar de grote attracties (botsauto's en bank) zijn sinds een paar jaar niet meer aanwezig. Wel zijn er nog enkele kramen te vinden: een schietkraam, een kansspelkraam, een snoepkraam en een oliebollenkraam.

Locatie

Ten tijde van de kermis is er bij café 't Trefpunt een feesttent te vinden, waar vanaf de zaterdagavond tot en met de maandag zowel DJ's als livebands optreden. Omdat deze kermis in het Pinksterweekend valt en er dan veel mensen vrij zijn, komen er veel gezinnen op de kermis af. Zij komen niet alleen uit Bergharen, maar ook uit de omliggende dorpen.

Organisatie

De kermis van Bergharen wordt voor een door de gemeente bepaald bedrag georganiseerd door Buro De Kermisgids. Voor de coronapandemie bestonden er afspraken tussen Buro De Kermisgids en de gemeente over de invulling van de kermis in Bergharen. Daar is tegenwoordig geen sprake meer van. De kermis van Bergharen is kleinschaliger geworden, met name doordat de botsauto's en de bank niet meer aanwezig zijn. Hierdoor is het kermisaanbod voor de oudere jeugd zo goed als verdwenen.

De officieuze afspraak tussen de gemeente en Buro De Kermisgids hield in dat een exploitant voor een verlaagd tarief op de Wijchense kermis mocht staan als die dan ook op de kermis van Bergharen zou staan. Dit werkte volgens de leefbaarheidsgroep Bergharen goed voor Bergharen, omdat zij hierdoor een relatief goed gevulde kermis hadden met twee grote attracties: de botsauto's en de bank. Voor de Wijchense kermis leidde deze afspraak er echter volgens de organisator toe dat de kwaliteit van de Wijchense kermis terugliep, omdat de afspraken een andersoortige exploitant aantrokken.

In het geval van de Wijchense kermis betekende dit dat er door de afspraken meer kleinekernen-exploitanten te vinden waren en minder grote exploitanten. Bovendien zorgde deze afspraken ervoor dat het organiseren van de Wijchense kermis voor de gemeente duurder was, aangezien deze kleinekernenexploitanten veel minder pachtgeld betaalden voor de Wijchense kermis. Het effect hiervan was dat de gemeente dus meer geld bij moest leggen om de organisatie financieel rond te krijgen. Ook werden deze afspraken als oneerlijk ervaren door de exploitanten die normaal de grotere kermissen aandoen, zoals die van Wijchen.

Het aanbieden van zowel de botsauto's als de bank op de kermis in Bergharen is sinds een paar jaar in principe niet rendabel meer, aldus Buro De Kermisgids. Zij geven aan dat het bedrag dat vanuit de gemeente beschikbaar is voor de organisatie van de kermis in Bergharen (zo'n € 1.500) in normale situaties niet voldoende is om dergelijke grote attracties aan te kunnen trekken.

a CBS (2022).

3.4 Hernen-Leur

De dorpen Hernen en Leur tellen gezamenlijk zo'n 1.100 inwoners[a]. Traditioneel wordt er in het tweede weekend van juli in Hernen één kermis georganiseerd voor beide dorpen. Leur zelf heeft al meer dan 50 jaar geen eigen kermis meer.

De afgelopen jaren bestond de Hernense kermis uit een draaimolen en een oliebollenkraam. Soms was er ook een kansspelmachine en een touwtjetrekkraam te vinden. Op de meest recente edities (sinds de coronocrisis) waren er geen botsauto's meer te vinden. Dit heeft als reden dat het huren van de botsauto's dusdanig kostbaar werd dat er geen financiële ruimte meer zou zijn voor andere attracties.

Met het wegvallen van de botsauto's viel ook de trekkracht voor jongeren weg. Dit heeft de organisatie dan ook doen besluiten om in de toekomst de kermis van Hernen-Leur volledig op jongere kinderen te gaan richten.

In de afgelopen editie was de kermis te vinden op het grasveld achter dorpshuis De Mijlpaal. Daarvoor vond de kermis altijd plaats op de Dorpsstraat, tegenover Cafeesterij De Toekomst.

In het pand van dit café, alleen geopend op de vrijdag, was vroeger een ander café gevestigd, waarvan de uitbaters er in 2020 mee stopten. Voor 2020 was er in het kermisweekend nog een feesttent te vinden bij dit café, maar deze is met het vertrek van de vorige uitbaters ook verdwenen.

Andere evenementen

In de dorpen Hernen en Leur vinden er in mei en juni elk jaar meerdere evenementen plaats. Zo wordt er aan het einde van mei in de tuin van Kasteel Hernen de drukbezochte Tuinmarkt georganiseerd, waar ook mensen uit Duitsland en België op afkomen. In juni wordt de Hernense Stratenmarkt georganiseerd. Deze vindt traditiegetrouw plaats op de zondag, al was de editie van vorig jaar ingepland op de zaterdag. Sinds 2022 vindt direct na de Stratenmarkt het Hernenfest plaats: een feest om de vele vrijwilligers te bedanken. Het evenement is wel toegankelijk voor iedereen. In het weekend na de Stratenmarkt is vervolgens op zaterdag de Hernense Stratenloop aan de beurt, een hardloopevenement voor alle leeftijden.

Organisatie

De organisatie van de kermis van Hernen en Leur is in de laatste jaren een aantal keer veranderd. In eerste instantie organiseerde Buro De Kermisgids de kermis voor Hernen-Leur. Zij bleken niet in staat om voor het bedrag dat hen werd betaald een kermis te organiseren waar de dorpen tevreden mee waren.

Nadat er afscheid genomen was van Buro De Kermisgids is de organisatie van de kermis overgenomen door de voetbalclub, in samenwerking met café De Toekomst. Zij organiseerden gezamenlijk de kermis en regelden de feesttent en de attracties. Sinds 2020, toen de uitbaters van De Toekomst ermee stopten, is de organisatie van de kermis, in overleg met straattheatergroep Festina Lente overgegaan naar de Stichting Stratenmarkt. Het doel is om na een aantal jaren de organisatie van de kermis over te dragen aan de organisatie van het Hernenfest.

Financiën

Om die kermis te organiseren ontvangt de organisatie al meerdere jaren een bedrag van rond de € 1.500 (globaal € 1,50 per inwoner per jaar). Zij geven echter aan dit bedrag niet meer toereikend te vinden om een kermis te kunnen organiseren.

a CBS (2022)

3.5 Niftrik

Het dorp Niftrik, met zijn circa 400 inwoners[a], organiseert de jaarlijkse kermis eind september. Deze kermis vindt traditiegetrouw plaats op het Gildeplein van Niftrik en loopt van zaterdag tot en met dinsdag. Tijdens de laatste editie van deze kermis waren er op het Gildeplein een draaimolen, een grijpkraam, een frietkraam, een kansspelkraam en een spelkraam te vinden. Botsauto's waren er vijf jaar geleden voor het laatst.

Naast de kermis bevindt er zich op het Gildeplein ook een feesttent. Deze opende vanaf de zaterdag haar deuren tot en met de dinsdag. Tijdens de laatste editie trok de feesttent zo'n 1.150 bezoekers, afkomstig uit Niftrik zelf en de omliggende kernen. Zaterdag betreft het vooral jeugdige bezoekers, waar de zondag vooral veel verenigingen en gildes uit de buurt trekt.

a CBS (2022)

Combinatie met Gildefeesten

De kermis van Niftrik wordt tegelijk met de jaarlijkse Gildefeesten van het St. Damianus Gilde georganiseerd. De rituelen die met dit feest gepaard gaan beginnen op de vrijdag en zetten zich vanaf de zaterdag drukbezocht voort, waarbij ook diverse andere verenigingen en gildes uit de omgeving aansluiten. Deze festiviteiten duren, net als de kermis, tot en met de dinsdag.

Organisatie

De kermis van Niftrik (en de Gildenfeesten) worden sinds jaar en dag georganiseerd door het St. Damianus Gilde. Vanaf circa 2000 organiseren zij daarnaast ook de feesttent, gerund door vrijwilligers. Voorheen was dit een open inschrijving.

Alle attracties en kramen voor de kermis laat het gilde al zo'n 35 à 40 jaar regelen door dezelfde kermisfamilie. Gezien de goede contacten met deze familie, doen zij elk jaar de kermis van Niftrik gratis aan. Zoals gezegd brachten zij tot vijf jaar geleden ook de botsauto's mee. Sindsdien vraagt de familie voor het meebrengen van de botsauto's zo'n € 1.500, iets wat de organisatie niet kan en wil ophoesten.

Financiën

Wat betreft de financiering geeft het gilde aan niet precies te weten of zij wel of geen vergoeding ontvangen van de gemeente, expliciet bedoeld voor het organiseren van de kermis zelf. Momenteel financieren zij de kermis dan ook uit de jaarlijkse contributie van hun leden en de jaarlijkse gemeentelijke bijdrage voor hun vereniging.

De kosten die zij maken voor het organiseren van de kermis behelzen onder andere zo'n € 1.000 voor het tijdelijk verzwaren van hun meterkast, plus het huren van een aggregaat, om zo de kermis en feesttent van voldoende stroom te kunnen voorzien. Daarnaast dient er elk jaar opnieuw een vergunning aangevraagd te worden voor de kermis. Met daarnaast de huur van enkele overige voorzieningen kunnen de kosten per jaar oplopen tot ruim € 2.000, aldus het gilde. Vanwege de hoogte van dit bedrag is er dan ook door het gilde besloten om de botsauto's sinds een aantal jaar niet meer uit te nodigen.

Het gilde draagt al zo'n 20 jaar de totale kosten van de kermis. Zij geven aan in principe genoeg te hebben aan een jaarlijkse bijdrage van € 5.000 voor het organiseren van hun evenementen (incl. kermis). Daarmee zouden zij hun betrokkenheid bij het dorp Niftrik kunnen behouden.

Regeldruk

Het verkrijgen van de juiste vergunningen voor de kermis kosten het gilde jaarlijks veel tijd en energie, mede doordat het vaak last-minute werk is; de exploitant weet pas op het laatste moment met welke attracties hij langskomt. Hierdoor kunnen pas op een relatief laat moment de juiste RAS-nummers van de attracties aan de gemeente worden doorgegeven: een vereiste voor het krijgen van een vergunning voor een kermis.

Ook benadrukt de organisatie dat er steeds meer extra vereisten worden gesteld aan de evenementenvergunning. Bovendien geeft de organisatie aan vaak erg lang te moeten wachten op een goedkeuring van de veiligheid van het kermisterrein door zowel de brandweer als de politie. Het gilde stelt dan ook niet te begrijpen waarom er elk jaar weer een nieuwe vergunning aangevraagd moet worden voor vrijwel hetzelfde evenement, met vrijwel dezelfde opzet.

3.6 Wijchen

Wijchen is, met zo'n 34.250 inwoners[a], de grootste kern binnen de gemeente Wijchen. Van alle kermissen in de gemeente Wijchen is de Wijchense kermis dan ook verreweg de grootste en de bekendste. De kermis wordt elk jaar halverwege september georganiseerd (In 2023 van vrijdag 15 september tot en met dinsdag 19 september) en er komen tussen de 50.000 en 60.000 bezoekers per editie. De kermis bevindt zich op een uitgestrekt terrein, vanaf de Markt tot over de Kasteellaan, inclusief de kasteeltuin van Kasteel Wijchen.

Op de Wijchense kermis waren er in 2023 op de Markt twee betaalde feesttenten te vinden, eentje van café ZAZ en eentje van restaurant Sterrebosch, beide ook geopend van vrijdag tot en met dinsdag.

DTNP heeft op de maandag van de Wijchense kermis enkele bezoekers gesproken. Zij gaven aan afkomstig te zijn uit Wijchen of Nijmegen en waren op de kermis voor minstens de tweede keer deze editie. De sfeer werd door hen als erg goed ervaren, mede vanwege de mooie locaties en het dorpse gevoel. Dit werd ook door de gesproken exploitanten onderstreept: diverse van hen gaven aan al meerdere jaren, en soms zelfs al meerdere generaties, op de Wijchense kermis te staan. Zij beschreven deze kermis als een echte, breedgedragen familiekermis, die altijd erg druk bezocht wordt, ook al viel dat tijdens de editie van 2022 tegen door het weer. Er zijn voor veel bezoekers genoeg redenen om elk jaar weer terug te komen. Ook waren zowel de bezoekers als de exploitanten te spreken over de sfeervolle aankleding van vooral de verbindingspaden tussen de Kasteellaan en de kasteeltuin, die bestond uit tussen de bomen gespannen, hangende lichtsnoeren, .

De Wijchense Kermis wordt georganiseerd door Buro De Kermisgids, in opdracht van de gemeente. Gezien de populariteit van deze kermis is het de enige kermis in de gemeente Wijchen waar door de organisatie aan de exploitanten pachtgeld gevraagd wordt. De inschrijvingen kunnen aan het begin van het kermisseizoen gedaan worden middels het vakblad van de kermisbranche. Als de inschrijving is gesloten, stelt Buro De Kermisgids een aantrekkelijk mix samen en legt deze vervolgens voor aan de gemeente. Als deze akkoord gaat, voert de organisatie een berekening uit van de totale kosten, waar de gemeente uiteindelijk zijn akkoord op moet geven. Het is overigens zo dat de exploitanten een bod uitbrengen op de beschikbare standplaatsen, maar dit bod is niet doorslaggevend in de keuze van de exploitant die de plek daadwerkelijk in mag nemen. Het vormen van een goede mix aan attracties is voor de organisatie en de gemeente belangrijker dan het hoogste bod.

Pas sinds 2021 is de kasteeltuin bij de kermis getrokken. Ten tijde van de coronapandemie was er namelijk terreinbeheersing nodig voor de kermis, wat betekende dat er meer spreiding nodig was. Toentertijd is de kermis dan ook vertrokken van de Markt naar de kasteeltuin. Dit stuitte destijds op weerstand bij de horeca, omdat er volgens hen niemand meer naar de Markt kwam. De kasteeltuin viel echter als kermislocatie dusdanig in de smaak dat er besloten is deze locatie aan te houden. De kermis staat vanaf 2022 ook weer op de Markt, waardoor het totale gebied van de Wijchense kermis groter is dan voor de coronatijd.

Een van de afspraken die de gemeente had met Buro De Kermisgids is dat de exploitanten hun ritprijzen laag moeten houden. Tijdens onze observatie hebben we

a CBS (2022)

dan ook geen ritprijzen boven de drie euro aangetroffen. Ondanks dat volgens de organisatie de ritprijzen de helft waren van de prijzen van de Nijmeegse kermis werd er volgens hen tijdens de laatste editie juist meer winst gemaakt dan op de Nijmeegse kermis; een teken dat de kermis van Wijchen goed draait.

Landelijke trends en ontwikkelingen

Kermis in Nederland

De Nederlandse kermiscultuur kent een lange en rijke geschiedenis. De eerste vermelding van een Nederlands kermisfeest stamt uit 1023. In deze periode van de hoge middeleeuwen was er echter nog sprake van een andersoortige kermis dan vandaag de dag; men vierde jaarmarkten.

De jaarmarkten waren jaarlijkse feesten die in steden en dorpen werden gehouden, in eerste instantie ter gelegenheid van het inwijden van een kerk of het vieren van een kerkelijke feestdag. Het was echter niet alleen de kerkmis die de klok sloeg op een jaarmarkt. Er waren namelijk vele vormen van vermaak te vinden, zoals jongleurs, poppenkasten en rariteitenkabinetten.

Cultureel erfgoed

Tegenwoordig heeft de kermis een andere vorm aangenomen, maar de basis is nog steeds hetzelfde. Gezien de diepe wortels van de Nederlandse kermiscultuur is dan ook in 2022 besloten om de kermis tot Nederlands cultureel erfgoed te verklaren.

Kermisfamilies

De hedendaagse kermisattracties en -kramen worden veelal geëxploiteerd door rondreizende families die al meerdere generaties in de kermisbranche werkzaam zijn. In Nederland zijn er zo'n 100 kermisfamilies; het aantal exploitanten is een stuk hoger. Kinderen van kermisfamilies beginnen, wanneer zij oud genoeg zijn om hun eigen attractie te kopen en te exploiteren, vaak voor zichzelf.

Kermisseizoen

Over het algemeen vinden kermissen plaats in het kermisseizoen: van april tot en met oktober, met enkele uitschieters naar november. Het hoogseizoen van de kermissen is half september tot en met half oktober. Ook tijdens weekenden rondom feestdagen in het seizoen worden veel kermissen georganiseerd.

Het begin van het kalenderjaar is altijd een belangrijk moment voor kermisfamilies: dan moet namelijk bepaald worden welke kermissen zij aan willen gaan doen in het kermisseizoen. Om kans te maken op een plaats op een grotere kermis dienen de exploitanten een bod uit te brengen op een standplaats. Wanneer de biedtermijn voor een kermisplaats voorbij is, is het aan de organisatie om te bepalen welke exploitanten op de kermis van dat jaar mogen komen te staan. In principe worden de standplaatsen vergeven aan de hoogste bieders, maar de organisatie stuurt ook op een aantrekkelijke mix van attracties.

Voor kleinere dorpskermissen werkt het meestal anders. Daar heeft de organisatie van de kermis vaak jarenlange contacten met de beperkte hoeveelheid exploitanten die op die kermis staan. De organisatie van de kermis benadert deze exploitanten dan ook vaak zelf om ze te vragen of ze dat jaar weer komen en daarover afspraken te maken. Als een exploitant om welke reden dan ook afhaakt, moet de organisatie zelf (al dan niet op aanbeveling van de voormalige exploitant) op zoek naar een nieuwe exploitant.

De organisatie van kermissen is zowel in handen van gemeenten en commerciële partijen als van lokale verenigingen of stichtingen.

Feiten en cijfers

Gemiddeld worden er in Nederland per jaar zo'n 1.500 kermissen georganiseerd, waaronder 100 grote kermissen (meer dan 40 attracties en kramen). In totaal zijn er

zo'n 4.000 kermisattracties en -kramen aanwezig in Nederland, waarvan bijna de helft (zo'n 1.700) bestaat uit oliebollenkramen. Veel kermisexploitanten bezitten minstens één oliebollenkraam om ook buiten het kermisseizoen inkomsten te genereren.

Exploitatie van een attractie

Het exploiteren van kermisattracties gaat gepaard met veel vormen van vaste en variabele lasten:

- Dit begint al bij de aanschaf van een attractie. Waar er op de tweedehandsmarkt attracties te koop zijn voor enkele tienduizenden euro's kost een nieuwe attractie al gauw tussen de 300.000 en 1,5 miljoen euro. De aanschaf van een attractie wordt vaak gefinancierd met een lening.
- De attractie zelf vergt daarnaast ook periodiek onderhoud en is onderhevig aan afschrijvingen.
- Wanneer besloten wordt om een standplaats in te nemen, moeten er ook weer kosten gemaakt worden. Denk hierbij aan transportkosten (botsauto's vragen al snel drie transporten), manuren voor de op- en afbouw, eventuele energiekosten en de eventuele pachtgelden die gerekend worden voor een standplaats. Deze kosten variëren per type en formaat van de attractie, maar ook per dorp of stad.

Hoeveel winst er vervolgens wordt gemaakt op de kermis hangt uiteraard af van het aantal bezoekers. Dit hangt af van onder andere:

- Omvang van het primaire verzorgingsgebied: hoe groot de plaats is waar de kermis is, bepaalt in belangrijke mate het aantal bezoekers.
- Aantrekkelijkheid van de kermis: om voldoende bezoekers te trekken is het belangrijk dat de kermis in kwestie een aantrekkelijke mix van attracties vormt. Ook helpt het mee als de kermis zich op een sfeervolle, zichtbare en daarmee aantrekkelijk locatie bevindt.
- Concurrentie: andere kermissen in hetzelfde weekend en in de omgeving of heel veel kermissen direct achter elkaar in elkaar buurt, heeft invloed op het aantal bezoekers.
- Het weer: bij slecht weer komen er veel minder mensen op een evenement in de open lucht af.
- Ook de openingstijden moeten ruim genoeg zijn om financieel uit te komen. Er zijn namelijk niet op ieder moment van de dag evenveel bezoekers.

Eén seizoen om het hele jaar door te komen

Kermisexploitanten moeten in het seizoen voldoende omzetten om ook de vijf maanden buiten het kermisseizoen rond te kunnen komen. Het toegekend krijgen van voldoende standplaatsen voor je attracties is dus een vereiste voor een winstgevend seizoen. De periode buiten het seizoen wordt vaak gebruikt voor onderhoud aan de attracties. Daarnaast wordt buiten het kermisseizoen de oliebollenkraam ingezet om omzet te genereren.

De toekomst van de kermis

Minder dorpgeoriënteerd

De wereld is, mede door de ontwikkeling van sociale-media-platforms, een stukje kleiner geworden. Het is makkelijker dan ooit om te zien waar de dichtstbijzijnde grote kermis zich bevindt. Wat dat betreft zijn de inwoners van de kleinere dorpen minder aangewezen op hun eigen kermis: een grotere kermis in de omgeving kan, vanwege het uitgebreidere aanbod, een aantrekkelijkere optie zijn om de middag te spenderen dan de dorpskermis. Dorpsbewoners laten hun eigen kermis eerder links liggen.

Desalniettemin lijkt het algemene beeld te zijn dat zo'n beetje elke inwoner van een dorp vóór het behouden van zijn dorpskermis is.[a] Als de kermis er dan ook daadwerkelijk staat, betekent dat echter niet per sé dat de inwoners er voldoende geld uitgeven om de kermis ook rendabel te maken.

Gestegen kosten

Door diverse mondiale ontwikkelingen in de afgelopen jaren zijn er veel producten duurder geworden, zo ook voor de kermisexploitanten. Voor de kermissen in kleine kernen betekent dit vrijwel altijd al dat de organisatie, om een kermisexploitant überhaupt geïnteresseerd te krijgen, een exploitatievergoeding aan de exploitant moet betalen. Zonder die exploitatievergoeding is een dorpskermis bijna niet winstgevend te krijgen voor een exploitant.

Volgens de BOVAK dient een dergelijke exploitatievergoeding, om het voor exploitanten een aantrekkelijke kermis te maken, minstens € 4.000 à € 5.000 per kermis te bedragen. De huidige vergoedingen in Wijchen liggen op circa € 1.000 à € 1.500 per dorp.

De Kinderkermis

In het licht van de gestegen kosten is er recentelijk een nieuw soort kermis ontstaan, die steeds meer terrein aan het winnen is in Nederland: de kinderkermis. Kenmerken van de kinderkermis is de kleinschaligheid ervan en de focus op families en familie-attracties, zoals een kleine draai- of zweefmolen. Een dergelijke kermis kan door zijn beperkte formaat en openingstijden locaties aandoen die voor een reguliere kermis te klein zouden zijn. Bovendien brengt de exploitatie ervan relatief lage kosten met zich mee en vinden er zo goed als geen ongeregeldheden plaats.

Adviezen van de BOVAK

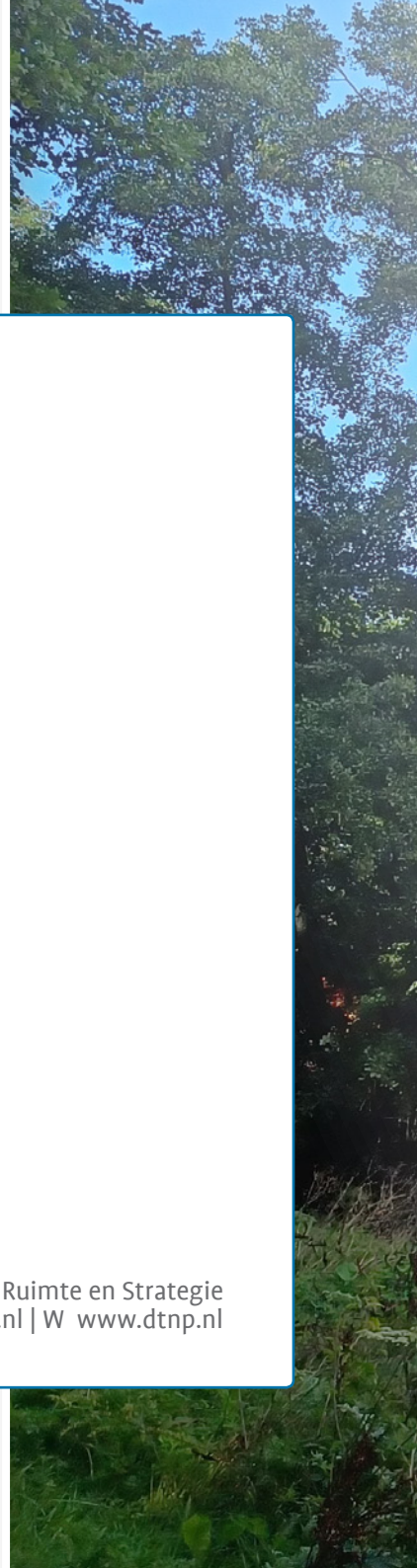
- Als er op een kermis meerdere exploitanten te vinden zijn, dan staan zij daar allemaal om winst te maken. In het geval van een kleinschaligere dorpskermis wordt het op dit punt problematisch; er komen vaak te weinig bezoekers om voor alle exploitanten de kosten eruit te halen. Wat volgens de BOVAK een oplossing kan zijn, is het maken van afspraken met één partij, die vervolgens de attracties regelt. Door maar één partij toe te laten wordt namelijk het financiële break-evenpunt van een dorpskermis sneller of überhaupt bereikt.
- Om genoeg publiek naar een dorpskermis te kunnen trekken, is het volgens de BOVAK belangrijk dat een dorpskermis geen stand-alone dorpsevenement moet zijn. Dit betekent dan ook dat het toevoegen van een feesttent aan het aanbod niet voldoende is. De kermis dient onderdeel te zijn van een groter dorpsevenement, om voldoende aanwas te genereren. Wat daarbij helpt is dat de dorpskermis een breed gedragen dorpsevenement is, dat verweven zit in de diepere folklore van het dorp. Elk dorp heeft namelijk zijn eigen geschiedenis, waarin een bepaalde rol voor de kermis is weggelegd. En het organiseren van een dorpskermis

a Gesprek met BOVAK (Nationale Bond van Kermsbedrijfhouders), 10 oktober 2023.

vraagt ook wat van de inwoners zelf. Zij moeten bereid zijn om eventueel als vrijwilliger op te treden op het kermisfeest.

- Daarbij is het belangrijk om de rol van de horeca enigszins beperkt te houden. De horeca, inclusief de muziekacts, hoort weliswaar bij de kermis, maar dient een ondergeschikte rol op de kermis te hebben. Als de feesttent te prominent aanwezig is, worden er namelijk te veel bezoekers van de kermis weggetrokken. Dit kan voorkomen worden door bijvoorbeeld van het gedeelte van de kermis waar de feesttent gevestigd is geen afgesloten terrein te maken. Hierdoor wordt het eenvoudiger om van de kermis naar de feesttent te gaan en andersom. Door geen entree te vragen bij de feesttent wordt de wisselwerking ook bevorderd.
- Ook het kermisseizoen kent zijn drukkere maanden. De periode waarin landelijk de meeste kermisattracties op kermissen te vinden zijn, is de periode van half september tot en met half oktober. In deze periode vinden er landelijk zo'n 70 kermissen per weekend plaats. Wanneer een kleine kern in deze periode een kermis organiseert, kan het dan ook lastiger zijn om voldoende kermisattracties te vinden die nog niet op de grotere, financieel interessantere kermissen zijn ingepland. De kermis om deze periode heen plannen, zou in ieder geval een tekort aan 'vrije' attracties op de dorpskermissen kunnen beperken. Het verplaatsen van een vaak traditioneel bepaalde kermisdatum heeft echter in een dorp meestal nogal wat voeten in de aarde.

Ook in de gemeente Wijchen worden in deze drukke maanden kermissen georganiseerd. Tussen 8 september en 15 oktober vinden de kermissen van Niftrik, Balgoij en Batenburg plaats, en ook de Wijchense kermis. Vooral voor de kermissen in Niftrik, Balgoij en Batenburg zou het kunnen helpen om ze buiten deze drukke periode te plannen, zodat het succes ervan minder afhankelijk wordt van het beschikbare attractieaanbod.

Droogh Trommelen en Partners (DTNP) - Adviseurs voor Ruimte en Strategie
Graafseweg 109, 6512 BS Nijmegen | T 024 - 379 20 83 | E info@dtnp.nl | W www.dtnp.nl